

УДК 339.56

Смолій В.О., аспірант спеціальності 051 Економіка**Науковий керівник: Улянич Ю.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування***(Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна)*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ХАРАКТЕР І НАПРЯМКИ ЕКСПОРТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Експортна спеціалізація агропродовольчої продукції України залежить від численних внутрішніх та зовнішніх чинників, які взаємодіють між собою, створюючи умови для формування конкурентоспроможного експортного потенціалу країни. Експортна діяльність на світовому ринку країн з низьким і середнім рівнями доходу відповідає моделі гіперспеціалізації. Це означає зосередження їх експорту переважно на обмеженій кількості вузько визначених категорій товарів (відповідають шестизначному коду міжнародної товарної номенклатури) в основному сировинної групи, включно з корисними копалинами і сільськогосподарською продукцією [1].

Модель міжнародної агропродовольчої спеціалізації країни може трансформуватися під впливом ряду факторів як національного, так і глобального рівня. З огляду на аграрну гіперспеціалізацію України, стає очевидним, що переважний вплив на параметри національної моделі справляють тенденції загальносвітового соціально-економічного розвитку [2].

Виокремлюючи зовнішні чинники, що впливають на експортну спеціалізацію України, особливу увагу слід звернути на рівень попиту на агропродовольчу продукцію на міжнародних ринках, який безпосередньо залежить від коливань світових цін, змін у споживчих перевагах та розвитку економік інших країн. Стабільний попит на українські агропродовольчі товари існує на традиційних ринках, таких як Європейський Союз, Азія та країни Близького Сходу. Однак коливання цін на світових ринках, зниження попиту на певні види продукції або введення обмежень на імпорту агропродовольчої продукції можуть істотно вплинути на експортний потенціал України. Війна, глобальні економічні кризи, санкції та інші фактори можуть обмежити доступ до важливих ринків для українських агропродовольчих товарів.

Торговельна політика значно впливає на експортну спеціалізацію України. Співпраця в межах міжнародних угод створює сприятливі умови для збільшення експорту агропродовольчих товарів до Європи, але водночас створює конкуренцію з іншими експортерами, що може бути викликом для українських виробників. Особливу роль у формуванні експортної спеціалізації відіграють митні бар'єри, квоти та тарифи, які застосовуються країнами-імпортерами. Торговельна політика також включає питання сертифікації та стандартів якості, які є обов'язковими для українських виробників, щоб забезпечити доступ до міжнародних ринків.

Наявність розвиненої транспортної інфраструктури знижує витрати на транспортування продукції до міжнародних ринків і забезпечує своєчасність постачань. В Україні важливим аспектом є розвиток портової інфраструктури та залізничних перевезень, оскільки країна має значний експортний потенціал через порти Чорного та Азовського морів, який наразі значно обмежений через військові дії. Крім того, навіть у довоєнний час існували проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем інвестицій у транспортну інфраструктуру та технічну модернізацію логістичних процесів. Це стає причиною затримки в постачаннях та підвищення вартості транспортування, що негативно позначається на експортній спеціалізації.

Основним внутрішнім чинником, що визначає експортну спеціалізацію України, є її виробничий потенціал у сільському господарстві. Україна має величезні сільськогосподарські площі, родючі ґрунти та сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування різноманітних культур, зокрема зернових (пшениця, кукурудза, ячмінь), олійних (соняшник, соя), а також фруктів, овочів і кормових культур. Завдяки високій продуктивності сільського господарства, Україна здатна забезпечувати великий обсяг виробництва агропродовольчої продукції, що становить основу її експортного потенціалу. Проте, незважаючи на високий потенціал, на внутрішнє виробництво також впливають такі фактори, як недостатній рівень технологічного розвитку в деяких сегментах, обмеження в доступі до провідних агротехнологій, а також недосконала система земельних відносин, що може обмежувати можливості для розширення виробництва.

Якість агропродовольчої продукції є ще одним важливим чинником, що впливає на експортну спеціалізацію України, дозволяє забезпечити конкурентоспроможність на міжнародних ринках та зменшити бар'єри для входу на нові ринки. Для української аграрної продукції характерною є висока якість зернових та олійних культур, що особливо важливо для розвинених ринків, де вимоги до стандартів якості є надзвичайно високими. Однак існують і проблеми, зокрема застаріла інфраструктура зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, що може впливати на загальний рівень її якості та конкурентоспроможність. Крім того, зростаюча увага до екологічно чистої продукції ставить перед агровиробниками завдання впровадження більш суворих стандартів у галузі сертифікації та безпеки харчових продуктів.

Інноваційний потенціал аграрного сектору також належить до важливих внутрішніх чинників для розвитку експортної спеціалізації України. Впровадження новітніх технологій у сільське господарство, таких як точне землеробство, генна інженерія, використання високоефективних добрив та зрошення дозволяє підвищити врожайність, зменшити витрати на виробництво та покращити якість продукції. Проте темпи інноваційних змін в Україні залишаються нижчими порівняно з іншими розвиненими країнами, а низький рівень інвестицій у сільське господарство обмежує впровадження інноваційних технологій на практиці. Цей фактор може мати значний вплив на експортну спеціалізацію, оскільки тільки високотехнологічне виробництво здатне забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Вказані чинники взаємодіють між собою, створюючи як можливості, так і загрози для розвитку експортної спеціалізації агропродовольчої продукції України. Порозуміння їх впливу дозволяє більш точно формулювати стратегії розвитку та адаптації аграрного сектору до змін на зовнішніх і внутрішніх ринках.

Перелік посилань

1. Hanson G.H. (2012). The rise of middle kingdoms: emerging economies in global trade. *Journal of Economic Perspectives*. 26 (2), P. 41-64. URL: https://gps.ucsd.edu/files/faculty/hanson/hanson_publication_it_kingdoms.pdf
2. Шубравська, О. (2024). Спеціалізація агропродовольчого експорту України: тенденції, драйвери, перспективи. *Економіка України*, 64(4(713)), 51–67. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.04.051>